

МОТИВАЦІЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Рибалка П. В., студ.

В основі рушійної сили лежать закономірності процесу людського мислення, прагнення пізнати навколишню дійсність (явища, процеси, події, об'єкти та ін.), якщо на цьому шляху з'являються перепони (перш за все недостатність знань, досвіду), у людини виникає бажання подолати їх. Інтерес — це природне споживацьке ставлення людини до світу, яке реалізується в пізнавальній діяльності щодо освоєння навколишнього середовища й розгортається переважно у внутрішньому плані. Інтерес — єдина мотивація, що здатна зробити роботу приємним заняттям протягом великого відрізка часу.

Вперше термін «мотивація» запропонував А. Шопенгауер в статті «Чотири принципи достатньої причини». Потім цей термін увійшов у психологічну лексику для пояснення причин поведінки людини чи тварини.

Всі визначення мотивації можна віднести до двох напрямків. Перший розглядає мотивацію із структурних позицій, як сукупність факторів чи мотивів (сюди входять, зокрема, потреби, цілі, наміри, прагнення). Другий напрям розглядає мотивацію не як статичну, а як динамічне утворення, як процес, як механізм. До таких теорій відносяться теорія очікувань, або модель мотивації теорія справедливості і теорія мотивації Л. Портера — Е. Лоулера.

Навчальна мотивація - різновид мотивації, включеної в діяльність навчання. Як і будь-який інший вид, вона визначається, по-перше, самою освітньою системою, освітньою установою, де здійснюється навчальна діяльність; по-друге, організацією освітнього процесу; по-третє, суб'єктними особливостями людей які навчаються (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, рівень домагань, самооцінка, взаємодія з іншими учнями й т.д.); по-четверте, суб'єктними особливостями педагога й насамперед системою його відносин до учня, до справи; і, по-п'яте, специфікою навчального предмета.

Мотивація пояснює цілеспрямованість дії, організованість і стійкість цілісної діяльності, спрямованої, на досягнення певної мети.

Усім явищам і процесам властиві певні діалектичні суперечності. Вони є джерелом їхнього розвитку, своєрідним внутрішнім рушієм. Оскільки навчання багатогранний і

багатоаспектний процес, то розуміння суперечностей, пізнання внутрішніх рушійних сил пізнання є особливо актуальним завданням.

У найбільш загальному розумінні рушійна сила процесу навчання — це результат суперечностей міжпізнавальними завданнями з одного боку та наявним рівнем знань, умінь і навичок — з іншого (рис. 1).

Рисунок 1 -Рушійна сила процесу навчання

Основними серед них є суперечності:

1) між зростаючими вимогами суспільства до процесу навчання і реальними можливостями цього процесу, який потребує свого узгодження з рівнем соціального замовлення суспільства;

2) між досягнутим студентом рівнем знань, умінь та навичок і тим рівнем, який необхідний для розв'язання поставлених завдань;

3) між потягом до індивідуальної творчості згідно з внутрішньо-інтенційною спрямованістю особистості студента і рівнем засвоєння ним досвіду творчої діяльності та досвіду емоційно-чуттєвого ставлення до світу;

4) між фронтальним викладом навчального матеріалу й індивідуальним характером його засвоєння;

5) між розумінням цього матеріалу викладачем і рівнем та особливостями його розуміння студентами;

6) між теоретичними знаннями та вмінням використовувати їх на практиці;

7) між автентичною спрямованістю студента та наявними можливостями її реалізації.

Рушійна сила — це певне психологічне відчуття труднощів у розв'язанні поставлених навчальних завдань. Вона виявляється у підвищенні розумової активності особистості (виникають оперантні запитання: чому? як?) і спонуканні до конкретних дій: оволодіння необхідним обсягом знань, умінь і навичок для розв'язання поставленої задачі.

Таким чином, у результаті дії механізму рушійної сили створюються оптимальні умови для інтелектуального розвитку особистості, оволодіння нею методами пізнавальної діяльності, формування пізнавальних мотивів навчання, а отже, й забезпечення міцності засвоєння знань.

Дія рушійної сили — це обов'язковий чинник процес упізнання. Та треба мати на увазі, що механізм дії рушійної сили часто буває непомітним, носить латентний характер і не завжди усвідомлюється.

З даної теми нами було проведено дослідження на території Сумського державного університету та підприємств міста Суми. Вибірка складала три категорії респондентів: студенти денної форми навчання, студенти заочної форми навчання та люди, що закінчили навчання, які вказували одну з мотиваційних суперечностей. Отримані наступні результати (табл. 1).

Таблиця 1 — Результати опитування

Мотиваційна суперечність	Категорії респондентів					
	Студенти денної форми навчання		Студенти заочної форми навчання		Люди, що закінчили навчання	
	чол.	%	чол.	%	чол.	%
між зростаючими вимогами суспільства і його реальними можливостями	26	29	5	15	10	19

між досягнутим та необхідним для розв'язання поставлених завдань	15	16	8	24	9	17
між потягом до індивідуальної творчості і рівнем засвоєння ним досвіду творчої діяльності	9	10	1	3	2	4
між фронтальним викладом навчального матеріалу й індивідуальним характером його засвоєння	11	12	4	12	5	10
між розумінням цього матеріалу викладачем і рівнем та особливостями його розуміння студентами	5	5	3	9	5	10
між теоретичними знаннями та вмінням використовувати їх на практиці	22	24	12	36	17	33
між автентичною спрямованістю студента та наявними можливостями її реалізації	3	3	0	0	4	8
	Всього: 91		Всього:33		Всього: 52	

Проведене опитування дає змогу визначити переважаючу мотиваційну суперечність для кожної з категорій опитуваних. Отже, студентів денної форми навчання підштовхують до знань мотиваційні суперечності: між зростаючими вимогами суспільства і його реальними можливостями; між теоретичними знаннями та вмінням використовувати їх на практиці, з невеликою перевагою першої. Насамперед такий результат базується на стрімкому розвитку усіх сфер науки і техніки, а також прагненні реалізації своїх можливостей

студентами. До речі, для інших двох категорій опитуваних мотиваційна суперечність застосування своїх знань та вмінь є превалюючою. Для них характерні проблеми працевлаштування та роботи за фахом, а також, низький рівень потягу до індивідуальної творчості й автентичної спрямованості.

Наук. кер. - Сахно П. І.

Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21-22 квітня 2014 р. / Відп. за вип. О.М. Сушкова. — Суми : СумДУ, 2014. — С. 360-364.